

İktidara Karşı, Muktedirlere Rağmen: 1990'larda Bugüne Kürt Kadın Hareketi [Emine Ayna]

TKD: Hayat hikayenizle başlayabilir miyiz? Örneğin eğitim hayatınız nasıl bir seyir izledi?

Emine Ayna: 1968 yılında Diyarbakır'da doğdum. İlkokulu Diyarbakır'da okudum. Babamın işi dolayısıyla çok gezdik, müteahhitlik şirketi vardı. Ailesine bağlı bir insan olduğundan 3 aylığına da olsa ailecek taşınırdık babamla birlikte. Ortaokulu Adana'da, Kütahya'da ve Diyarbakır'ın Piran ilçesinde okudum. Liseyi de Ankara ve Adana'da okudum ve orada bitirdim. Üniversiteyi Çukurova Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi'nde okudum.

TKD: Sizin siyasallaşma sürecinizde ailenin ne gibi etkileri oldu acaba?

Emine Ayna: Doğduğumdan bugüne kadar, sadece gençlik yıllarımda değil, hala bile ailemin üzerinde amcamın 1971 yılında katledilişinin etkisi vardır.¹ O yılları sıcağı sıcağına yaşamaktan ileri gelen hem babam üzerinde hem de ailenin diğer üyeleri üzerinde önemli etkileri olan bir olaydır bu. Kuşkusuz ki kişisel siyasi gelişimimde de çok çok büyük rolü vardır. Bu gibi siyasi durumların her ailede ben böyle sonuçlar doğurduğuna inanıyorum.

1- Ömer Ayna, 1970 yılında üniversiteye başladıktan sonra DDKO içerisinde örgütlenmiş, sonrasında mücadele yöntemi temelinde daha radikal bir çizgi izleyen THKO'ya (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) katılmıştır. 1972 yılında Kızıldere Direnişi/Katliamı olarak bilinen olay sırasında yaşamını yitirmiştir.

Her ailede genç bir kadın veya erkek bir halk mücadelesi için yola çıkmışsa ve mücadelesinde de canını ortaya koymuşsa, verdiği mücadelenin böyle kutsanan ve efsaneleşen rolü her daim ailenin üzerinde gölge gibi durur. O gölge de ailenin bütün bireylerinin siyasallaşmasının yolunu açar. Hep bir sorgulama sürecinde olmayı gerekli kılar. Hani 'Yapılmışsa böyle bir şey, nedenleri vardır' diye düşündürür. O nedenler de hep idealize edilen nedenlerdir. Halkın kurtuluşudur mesela. Bu eğer etnik kimliğe dayalı bir şey değilse sınıfsal bir yere tekabül ediyorsa ezilen sınıfın özgürleşmesidir, kadınsa kadının özgürleşmesidir. Bunların hepsinin bende çok büyük etkilerinin olduğunu söyleyebilirim. Bunun olumlu yansımalarını ve olumsuz yansımalarını pratikte çok gördüm. Olumlu yansıması, girdiğim ortamlarda Ömer Ayna'nın yeğeni olmaktan kaynaklı ayrı bir itibar gördüğüm zamanlar olmasıdır. Tersinden yine Ömer Ayna'nın yeğeni olmaktan kaynaklı aşağılanmak istendiğim durumlarla da karşılaştım. Çok iyi hatırladığım ve çok da zoruma giden bir şeydir. Orta ikiyi Kütahya'da okudum. Kütahya'da okuduğum bir yıllık süre içerisinde mesela, hatırladığım bir şey var. Biliyorum, sınav kağıdımı dört dörtlük yazmışım, doldurmuşum, vermişim. Ama bir alırdım. Tabi o dönem 1980 dönemiymiş, askeri darbe yıllarıydı. O yılların da çok etkileri oldu. Evimize bomba atılması ve o travmayı yaşamak daha 11-12 yaşlarımda iken... Bir yandan ergenlik dönemi, bir yandan da siyasallaşıyorsun ve bir diğer yandan bunların tümünün bir isimden kaynaklı olduğunu biliyorsun. Bunlar insanı daha fazla sorgulamaya itiyor, daha çok araştırmaya itiyor. Daha çok sorular sormaya, kitaplar karıştırmaya, yazılar üzerine düşünmeye itiyor. Bu süreç mücadele eden kişilere, gruplara ve örgütlere daha sempatiyle bakmana neden oluyor. Onların hepsine girip çıkmana, onların hepsinden bir şeyler almaya sebep oluyor. Bunların hepsini yaşadım.

TKD: Siyasetin aslında içine doğmuşsunuz bir nevi, o yüzden bu soru size garip gelebilir. Daha pratik siyasi faaliyetler yürütmeye başladığınız süreç sizin bu eğitim hayatınızda hangi zamana denk düşüyor?

Emine Ayna: Öğrenci dernekleridir. Ben 1986'da İdari Bilimler Fakültesi'ni kazandım, Çukurova Üniversitesi'ni. İki yıl hazırlık okudum, İngilizce eğitim veren bir kurumdu. Ben Ticaret Lisesi mezunuyum ve İngilizce ile o zamana kadar hiçbir alakam olmamasına rağmen eğitim dili İngilizce olan bir bölüme başladım. Hazırlıkta kaldım, iki yıl hazırlık okudum. Çukurova Üniversitesi, 1980'lerin sonu ve 1990'ların başı sürecinde (1986'dan '93 hatta '95 yılına kadar) siyasi anlamda Türkiye'de öğrencilerin çok etkin olduğu üniversitelerden biriydi. Benim okuduğum dönem tam da o dönemdir. Üniversite kampüsünden uzaktaydı fakültemiz. Ama bizim öğrenci derneğimiz -İdari Bilimler Fakültesi'nin Öğrenci Derneği- tüm üniversitenin öğrenci dernekleri içerisinde en aktif olan öğrenci derneğiydi.

TKD: Nasıl faaliyetler yürüten bir dernekti? Spesifik olarak kadınlar üzerine etkinlikler düzenleyen bir dernek miydi?

Emine Ayna: Yok, hayır, tam bir öğrenci derneği idi. Sık sık yemek boykotları, ders boykotları yapardık. Yani buna benzer etkinlikleri çok sık yapardık lakin derslerle ilgili konular üzerine ya da öğrenci haklarıyla ilgili konular hakkında da eylemler yapardık. Bir yandan YÖK'ü protesto eylemleri yapardık, ama aynı zamanda Türkiye'de yaşanan olayları da, Türkiye'de yaşanan savaşı da takip ederdik diğer yandan. Yaşanan ölüm olaylarında ya da işlenen faili meçhul cinayetler hakkında da merkez kampüste eylemler düzenledik. Bunlardan birisi çok çatışmalı geçmişti. Kampüste silahlar patlamıştı, polis ve askerlerin kampüsü basıp ateş etmesi sonucunda yaralanan öğrenciler olmuştu.

TKD: Kaç yılında olduğunu hatırlıyor musunuz bu olayın? 1990'lar sürecinde mi olmuştu yoksa 1980'lerin ikinci yarısında mı? Bölgede 1989-91 sürecinde toplumsal hareketlilik geliştikten sonra üniversitelerde hareketlilik ve baskı başladı diye biliniyor.

Emine Ayna: Büyük ihtimalle 1989 ya da 1990'dır. O yıl çok ilginçtir, PKK'ye üniversite öğrencilerinin en yoğun katıldığı yıllardır. Yani bunların hepsinin üst üste geldiği yıllarda ben üniversite öğrencisiydim. Hem üniversite öğrencilerinin çok yoğun bir biçimde PKK'ye katıldığı yıllardı hem de gerilla cenazelerinin çok yoğun geldiği yıllardı. Dün birlikte belki de yan yana sınıfa girip ders gördüğün bir arkadaşın bir süre sonra gidiyor ve sonrasında ölüm haberini alıyorsun. Bunların hepsinin sıcaklığını yaşadığımız zamanlardı. Adana da o yılları çok sıcak yaşadı: Bir Dağlıoğlu Mahallesi, bir Gülbahçe Mahallesi... Düşünebiliyor musunuz? Bir 'mahalle'nin ismi gösterdiği direniş yüzünden bırakalım Türkiye'yi Avrupa'da duyulmuş, Newroz'lara izin verilmeyen yıllarda... 1992-1993 yıllarında biz mahallelerde yaralı taşırđık. Hastaneye götürsek işte yaralı haliyle gözaltına alınacak. Bunu bilirdik. Onu yaralı olarak hastaneye götürmek baştan onun polise teslim edilmesi demektir. 'Demek ki sen de yasak Newroz kutlamasına katıldın, o yüzden buradasın' deyip gözaltına alınması demektir. O koşullarda biz yaralıları hastanelere götüremezdik. Evlere götürürdük ve Tıp Fakültesi öğrencileri onları tedavi ederlerdi.

TKD: Birçok açıdan kendi ayakları üzerinde durmak zorunda olan bir yapılanma vardı yani...

Emine Ayna: Elbette. Bunların hepsi sadece Şırnak'ta, Cizre'de yaşanmadı ya da Lice'de yaşanmadı. İstanbul'un birçok yerinde de yaşandı. Adana ve Mersin bu sürecin çok sıcak yaşandığı yerlerdi. Üniversitenin son yıllarında, üçüncü sınıfta artık daha aktif bir siyaset izleme ihtiyacı duydum. O dönem legal alanda HEP (Halkın Emek Partisi) kuruldu ve kapatıldı, DEP kuruldu sonra... Bunların hepsi peş peşe ve kısa süreçlerde gelişen olaylardı. O dönemde çok ilginçtir ama benim çalışma yürüttüğüm alan kadın alanı oldu. Çünkü aynı dönemde bir yandan cenazeler geliyordu, bir yandan kadınlar bir şeyler yapmak istiyordu. Çocuklarının, kardeşlerinin ve eşlerinin ölümlerini durdurmak için ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Bu anlamda, çok

fazla kadın özgürleşmesiyle alakalı bir biçimde değildi -yani tamamen o bilinçle değildi- kadınların siyasete pro-aktif bir şekilde katılmaları ilk dönem itibariyle. 'Kadın özgürleşmesi başka bir şeydir: kadın özgürleşmeden toplumun özgürleşmesi ya da sınıfların ortadan kalkması mümkün değildir' gibi fikirler henüz ideolojik anlamda oturan taşlar değillerdi kafamızda. Ama bir kadın mücadelesinin, savaşı bitirme ve barışı geliştirme anlamında, çocuklarının, eşlerinin, kardeşlerinin ölümünü durdurma anlamında bir kadın örgütlenmesinin ihtiyacı açığa çıkıyordu artık.

Kürt Kadın Hareketinin Ortaya Çıkış Süreci: İdeoloji ve Kiteselleşme Dinamikleri

TKD: Kürt kadın hareketinin 1990'ların başında ortaya çıkış sürecini düşündüğümüzde -sonuçta ulusal bir hareketten bahsediyoruz- bu hareketin kendi dinamikleri içerisinde ya da kendi ihtiyaçları ve zaruretleri doğrultusunda kadına biçtiği bir rolle mi başlayan bir süreç yaşandı? Yani kadın hareketi açısından ulusal hareketin büyümesiyle kendiliğinden gelişen bir sürece mi şahit olundu?

Emine Ayna: Örgütsel her hareket gibi, her halk hareketi gibi, elbette Kürt özgürlük hareketi de kendi içinde kadını, kadın özgürleşmesini ve feminizmi tartıştığı yıllardı. Ama tanımların çok netleştiği yıllar değildi 1980'lerin sonları. Benim az önce bahsettiğim daha 1990'lara henüz girilmediğinde yaşananlardır. 1991-92 yıllarında kadın özgürlük mücadelesi şekillenmeye başladı. Onun öncesi henüz tartışma sürecidir aslında. 'Kadın nasıl daha aktifleştirilmeli?', 'Kadın siyasete nasıl daha aktif kılınmalı?' gibi tartışmaların yaşandığı yıllardır. O yıllarda örneğin Yurtsever Kadınlar Birliği diye bir birlik oluşturuldu. Dört aylık bir ömrü vardır bu birlik çalışmasının, çok uzun değildir. Ama Yurtsever Kadınlar Birliği'nin Adana ayağı oluşturulmuştu o yıllarda. Bu Adana'da yapılan faaliyetler ayağında üniversite öğrencisi olarak çalışmalara yardımcı olmak adına bir şeyler yapmaya çalışıyorduk. Yaptığımız çok ufak tefek işlerdi. Siyasal çalışmalardan ziyade örgütünü kurma çabasıydı. Neydi bu çalışmalar diye soracak olursanız: bir yandan kermesler yaparak birliğin maddi alt yapısını oluşturmak ve kadına daha kolay ulaşmak, bir yandan mahallelerde dolaşarak halk toplantıları yaparak kadınlarla bir araya gelip kadın sorununu tartıştırmaktı mahallelerde. Aynı zamanda sağlık emekçileriyle ya da eğitim emekçileriyle bir araya geliyorduk. Okuma yazma bilmeyen kadınlara okuma yazma öğretmek, ya da sağlık sorunu yaşayan kadınlara sağlık emekçileri aracılığıyla mahalle mahalle dolaşarak kadınlara sağlık sorunları üzerine konuşmalar yapıyorduk. Ev içinde sorunların nasıl alt edebileceğini ya da engellenebileceğini anlatmakla meşguldük... Yani ziyadesiyle sosyal yaşamla ilgili şeyler yapıyorduk. Dört ay gibi çok kısa bir süre devam etti çalışmalar ve kapatıldı. Birlikti başında, dernekleşti ama dernek haline gelmez de kapatıldı.

TKD: Aslında 1990'ların başına baktığımızda 1970'lerin ikinci yarısında başlamış 1980'lerde devam eden bağımsızlık hedefiyle ve ulusal kurtuluş ideolojisiyle ortaya çıkan bir hareket var. Talepleri ve kullandığı mücadele yöntemleri esasında, Türkiye'deki siyasi rejimin hukuki sınırları itibari ile illegal bir yapılanma 1980'lerde. 1990'ların başında bunun legal bir zemine de kayması mevzubahis oluyor. Bu legal alana da kayışın dinamikleri nelerdi? Siz bu soruya kadın hareketini düşünerek de cevap verebilirsiniz, daha makro ölçüde de cevap verebilirsiniz.

Emine Ayna: Ben legal alana kayış görmüyorum. Size karşı gelmek anlamında söylemiyorum. Ben öyle görmüyorum. Ben bir mücadelenin her alanda verilebileceği, verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bir mücadele eğer bir halk mücadelesi ise, bir halkın özgürleşmesi mücadelesi ise o halkın hepsinin gerillaya gitmesi mümkün değildir. Yaşam olanakları olamaz zaten. O halkın mücadele olanakları ortadan kalkar. Ama bir halk, halk kimliğiyle kendi özgürlük mücadelesini veriyorsa bulunduğu her ortamda bir örgütsel mekanizma yaratabilmelidir bana göre. Bu yeri gelir bir siyasi parti olur, bu yeri gelir bir kadın örgütlenmesi olur, bu yeri gelir bir gençlik örgütlenmesi olur veya bir işadamları örgütlenmesi olur. Bir sendika, işçilerin ve köylülerin örgütlenmesi olur. Yani her neyse bu süreci ben illegaliteden legaliteye geçiş olarak değerlendirmiyorum. Ancak PKK illegaliteden legaliteye kayarsa dediğiniz anlamda bir gerçeklik ortaya çıkmış olur, o anlamda söylüyorum. Yani PKK illegal silahlı bir örgüttür. Halk mücadelesinde silahı araç olarak kullanan bir örgüttür. Ama diğer yandan, bir bütün Kürdistan halkı diyeceğim ben -Kürt halkı demiyorum; çünkü özgürlük mücadelesinde Türk de var Kürt de var, Arap da var, Laz da var- bu anlamda ben daha çok Kürdistan halkının özgürleşmesi için herkesin bulunduğu her alanda bir şeyler yapması gerektiğine inanıyorum. Yurtsever Kadınlar Birliğini de öyle değerlendiriyorum. Sonuçta her bir anne oturduğu yerde ağlıyordu cenazesi geldiğinde. Sesini sadece kendisi duyuyordu. Ama ne zamanki onlar birleştiler bir örgütsellik açığa çıkardılar, o zaman seslerini Türkiye kamuoyu duymaya başladı, dünya kamuoyu duymaya başladı. Mesela o Yurtsever Kadınlar Derneği kapandıktan sonra ben MKM'nin kuruluş çalışmaları sırasında yine Adana'da buldum. Daha sonrasında HEP kapandı, ardından da DEP kapandı. O süreç içerisinde HADEP kuruldu. HADEP'in kurulduğu dönemde HADEP'e geçtim. HADEP'te yine o zaman kadın kolları yasal değildi ama kadın komisyonu adı altında bir kadın çalışması oluşturmaya çalıştık. Bir yandan kadın dergisi çıkardık. İsmi yanlış hatırlamayayım, Özgür Kadın Dergisiydi sanırım. Buydu ilk çıkarılan dergi. Kadın komisyonu olarak her hafta istisnasız ama haftada üç gün boyunca -en az üç gün bu bazen dört olurdu, bazen beş olurdu bazen her gün olurdu- mahalle toplantılarımız vardı. Ve biz haftada üç gün alıyorduk elimize dergilerimizi kadın komisyon üyeleri olarak, hem o dergileri satıyorduk hem de oturuyorduk o dergiden sayfaları okuyorduk. Adana'nın Dağlıoğlu Mahallesi'ndeki kadınlarla okuma yaptıktan sonra oturup okuduklarımızı tartışıyorduk. Böyle bir kadın örgütleme çalışması yürütülüyordu. Bir araya geldiğimiz zaman diyelim işte

gruplar oluşturuyorduk. Bir grup 'Biz üç tane buluşma planladık ama birisini yapamadık ikisini yaptık' deseydi bunu kabul etmiyorduk ve çok ciddi eleştiriyorduk. Çok ciddi tartışıyorduk. 'Sen nasıl böyle yaparsın, ancak biz toplantılarla büyütebiliriz kadın hareketini' diye. O yıllar içerisinde aynı zamanda birçok şey kadın özgürleşmesi anlamında daha da netleşiyordu artık.

TKD: Yazınsal faaliyetlerde yürütülen tartışmalar nasıl bir noktaya götürdü Kürt Kadın Hareketi'nin ideolojik çerçevesini?

Emine Ayna: Özgür Kadın gibi dergilerle tartışmalar daha da hız kazandı. Artık sorun kadın-erkek eşitliği bağlamından taşdı. Sorun bundan çıktı ve şuraya doğru gitmeye başladı; 'İlk ezilen ilk sömürülen kadındır. Bir toplumdaki eşitsizliğin başladığı nokta toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin başladığı noktadır. Orada artık ürün başlamıştır orada iktidarlaşma başlamıştır, o noktadan sonra sınıflar oluşmuştur. O noktadan sonra hem sınıfsal hem de ulusal sömürüye geçiş yaşanmıştır. Ve ne zaman ki cins sömürüsü biter o zaman ulusal sömürü de sınıfsal sömürü de ortadan kalkar'. Bir şeyin kaybedildiği yerde aranması vardır ya, o tartışmaların yoğunlaştığı ve bahsini ettiğim sonuca varıldığı dönemdir. Ve bununla birlikte, bir bütün olarak Kürt özgürlük hareketinin temeli 'Kadın özgürleşmeden toplum özgürleşmez', sloganı üzerinden dillendirilmeye başlandı. Bu sadece bir slogan değil aslında, felsefe aslında. Ve bu bakış açısına göre Kürt özgürlük hareketinin temelini kadın özgürlük hareketi oluşturmaya başladı.

Kürt Kadın Hareketi ve Kürt Ulusal Hareketi İlişkisi: Çemberin Hem İçinde Hem de Dışında olmak

TKD: Sizin bahsettiniz çerçeve üzerinden devam edelim. Genel manada üç farklı toplumsal eşitsizlik kategorisi sayılır. Sınıf bunlardan bir tanesidir, toplumsal cinsiyet ve etnik-ulusal eşitsizlik de diğerleridir. Şimdi Kürt hareketi içerisinde, kadın hareketinin 'meselenin aslında çıkış noktası toplumsal cinsiyettir, kadın meselesidir' demesi durumunda ulusal mesele ile bir çatışmaya girmesi söz konusu değil midir? Bu soru şu açıdan önemli, bu aslında 1990'lar boyunca hatta takip eden on yıl boyunca da Kürt kadın hareketi ve hareketin geneli arasında süregelen etkileşimler var. Bu bağlamda 1990'larda bu ilişkinin nasıl dönüştüğünü sormak istiyoruz, aklımızın bir köşesinde Kürt kadın hareketi ve feminizm ilişkisini de tutarak.

Emine Ayna: Ben klasik Feminizme doğru bir yönelimin gerçekleştiğini düşünmüyorum. Çünkü klasik Feminizm ile bizim çok çatıştığımız noktalar var. Teorik yaklaşımın yanı sıra pratik içerisinde de çatıştığımız birçok nokta var. Ben bir tek örnek vereyim: 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinliğinde kadınlar ve kadın örgütleri olarak bir araya gelip, 8 Mart kapsamında bir haftalık etkinlikler planlıyorduk. Bu ortak planlamalara ek olarak her örgüt ayrıca kendisi de planlama yapıyor. Mesela bir örgüt geldi ve şey dedi: "Bir

mahallede kahveyi basacağız. Gideceğiz diyeceğiz akşamlar bizimidir, sokaklar bizimidir diyerek oturacağız, biz de kahvede oturacağız”. Biz buna karşı çıktık. Biz eşitlik kavramını 'Bugün erkek hangi konumdaysa biz de o konumda olalım' olarak algılamıyoruz. Biz erkeği de değiştirmeyi algılıyoruz. Yani kadın özgürleşmesiyle ilişkili olarak toplumun özgürleşmesini yani kadının da erkeğin de özgürleşmesi gerektiğini iddia ediyoruz. Bu noktadan hareketle derdimizi onlara da söyledik: “Bizim derdimiz akşamları sokağa çıkmak değil, bizim derdimiz gidip kahvelerde oturmak da değil. Bizim derdimiz erkeği de kahveden çıkarmaktır. Tüketim toplumundan bir üretim toplumuna dönüşmesini sağlayabilmektir”. Toplumsal gelişime baktığımızda feminizmin mücadele ettiği yerler ve mücadele etme yöntemlerine baktığımızda çok büyük ayrılıklarımız yok. Ama pratikte düştükleri yanlışlıklar bizi zaman zaman düşünsel anlamda karşı karşıya getiriyor. O yüzden klasik feminizme dönüş yok Kürt kadın özgürlük hareketinde.

TKD: Soru ile bağlayacak olursak bu dediğinizi...

Emine Ayna: Şuna katılıyorum: ulusal özgürlük mücadelesi ile kadın özgürlük mücadelesinin çelişen ve çatışan çok noktaları vardır. Çünkü ulusal özgürlük mücadelelerinin klasik anlayışta 'ulusal' dediğimiz zaman, toplumun her kesiminin içinde yer aldığı (hatta diğer toplumların ulusal mücadelelerine baktığımızda Komünist parti bile olsa bu mücadeleyi yürüten, götüren, sonuçlandıran) ve sonuç olarak da başarı -turnak içinde başarı diyorum- bir bağımsızlaşmaysa bağımsız bir devlet kurduran; o ulusun küçük burjuva ve burjuva kesimleri oluşturur. Ulusal mücadele her sınıfı kapsayan bir mücadele biçimidir. Şimdi buradan baktığımız zaman bir toplumun her kesimiyle sizin kadın özgürlüğü yürütmeniz çok mümkün olmuyor. Hele Kürt toplumunda dinin etkisi var, feodalitenin çok yoğun etkisi var, törelerin ve geleneklerin etkileri var ve bunların bizzat devlet tarafından sistem tarafından yaşatılması ve derinleştirilmesi yönü var. Bu toplumun aydınlanması istenmiyor, o anlamda sorunları iyice körükleyen bir yaklaşım var ve siz o yaklaşım karşısında da kadın özgürlük mücadelesi diyorsunuz. Ama şunu da söyleyeyim, dünyada böyle bir toplumsal doku içerisinde bunu başaran tek hareket olduğumuzu düşünüyorum. Buradan baktığımız zaman da ilkesel duruşla bağını kuruyorum. Doğrularınız varsa ve haklıysanız, ikna edici olabiliyorsunuz. Ama çok politik, çok dönemsel düşündüğünüzde ve çok taktiksel yaklaştığınız zaman siyasete sizin doğrularınızda dönüşüme uğruyor ilkelerden uzaklaştırarak. Ve dönüşerek aslında var olan bir halk hareketini tutup bahsettiğimiz kesimlerin eline teslim edebiliyorsunuz. O halk sözde bir devlet kurarak bağımsızlaştığını sanırken aslında o halkın bir avuç sömüreni devlet kurmuş oluyor. Büyük yığınları oluşturan halk bu sefer kendi kimliğinden olan bir avuç kişi tarafından sömürülen haline dönüştürülüyor. Bu harekette kadın özgürlük mücadelesinin yarattığı en büyük dinamik bunun durumun oluşmasına engel olmasıdır. Ben yine pratikten bir örnek vererek netleştireyim söylediklerimi. Bir akşam biz meşaleli yürüyüş yapıyorduk kadınlar olarak,

yine Kürt mahallelerinden fakir dediğimiz mahalleden birinde... Öyle bir durumdayız ki meşalelerimiz falan da yok aslında, kimisi kağıt tutuşturmuş, birisi kibrit yakmış, kimisi çakmak veya mum elinde yürüyüş yapıyoruz. Bir kahvenin önünden geçiyorduk, kahvede erkekler oturmuş okey oynuyorlar. Bizi görünce ayağa kalkıp alkışladılar. Hiç unutmuyorum, böyle 70-75 yaşlarında bir anne suratlarına tükürdü ve 'Siz oturun oturun biz sizi de kurtaracağız' dedi. 70-75 yaşındaki bir annedir bunu söyleyen.

TKD: Kürt hareketinin kurutuluş mücadelesinin siyaseten sonuçlandığını söylemek mümkün değil. Ama Kürt hareketine benzer yöntemlerle ve benzer ideolojik çerçeve ile ortaya çıkmış ve belirli bir süreci tamamlamış olan hareketler var farklı coğrafyalarda. Meselâ Afrika'daki ulusal kurtuluş mücadelesi örneklerine baktığımızda, siyasi hedeflerin gerçekleşmesinden sonra kadın özgürleşmesinin ikinci plana atıldığı birçok örnek görüyoruz-kadınlar mücadele sürecine aktif olarak katılmış olmalarına rağmen. Bu örnekleri hesaba katarak düşündüğümüzde, bu meselenin çözülmesi durumunda (çok muğlak bir terim tabii çözülmesi ama bunu şimdilik anayasal tanınma veya özerklik olarak düşünelim) bundan sonra Kürt kadın hareketinin hedefleri nasıl değişir ve dönüşür?

Emine Ayna: Kürt kadınlarının Kürt ulusal hareketi içindeki hedefi demokratik özerkliktir ama Kürt kadınlarının kadın özgürlük hareketi içerisindeki hedefi o değil. Dünyada yürütülen bütün -ister sınıfsal ister ulusal olsun- halk hareketlerinde kadının yeri çok önemlidir. Ve herkes kadın olmadan bir mücadelenin halk hareketine dönüşemeyeceğini ve amacına ulaşılacağına kabul eder. Birincisi bu pragmatik bir yaklaşımdır. İkincisi örgütler önce kadının önünü açar, kadın gelsin ister, kadın gelirse halk da gelecektir. Ama diğer yandan da sürekli kadını baskılayan ve ona rol biçen bir misyonla doğrudan siyaset yürüten erkekler vardır. Bu bir yandan kadın-erkek eşitliğini savunan ama kadın sorununu da kendi sistemi içinde kadın ve erkeğin eşitliğiyle çözüleceğini savunan bir tarzdir. Bunun kadın üzerindeki bir yansıması da hep şunu getirir: 'Erkek doğuştan şanslıdır, çünkü imkanları vardır hem sosyal anlamda hem ekonomik anlamda. Kadın doğuştan şansızdır erkekle o sistem içinde -ister Komünist olsun ister kapitalist olsun- o sistem içinde eşit hale gelmek için kadın erkekten iki katı fazla emek harcamalıdır'. Temel bakış açısı budur. Kürt kadın özgürlük hareketi böyle bakmıyor. Niye bakmıyor? Kürt kadın özgürlük hareketi o iki sistemi reddediyor. O iki sistemin de yaklaşımının iktidarcı bir yaklaşım olduğunu söylüyor ve iktidarcı bir yaklaşım olduğu sürece kadın ve erkeğin eşitliğinin mümkün olamayacağını, birinin diğeri üzerinde güç olma çabası içerisinde olacağını, bunun en küçük toplumsal birim olan aileden tutalım da en büyük toplumsal birim olan devlete kadar ancak böyle olacağını savunur. Bu anlamda o iki sistemi de reddeder Kürt kadın özgürlük hareketi. Yani şunu bu anlamda *Erkeği Öldürmek* kitabı önemlidir.² Erkeği Öldürmek

2- Mahir Sayın, 1997. *Erkeği Öldürmek: Abdullab Öcalan Ne Diyor?* Bassel, Köln: Toprak Yayınevi

kitabında kastedilen erki öldürmektir. Zihinsel anlamda bir devrimi yaşayabilme noktasıdır. Şimdi Kürt kadınlarının özgürlük hareketinin hedefi budur. Bu anlamda demokratik özerklik olur veya olmaz, ama Kürt Özgür Kadın Hareketi o demokratik özerklik içerisinde yine erki öldürme çabası içerisinde olur. Toplumsal dönüşümden kastımız bizim erkeğin ve kadının dönüşümüdür. Kadının iki kat çaba harcayıp erkekle eşit konuma gelmesi değildir. Biz her zaman söylüyoruz, mevcut kadını da reddediyoruz, diyoruz biz mevcut erkeği de reddediyoruz. İkisinin de dönüşümü şarttır diyoruz.

Kürt [Kadın] Hareketinin Dönüşümü: En Uzun 20 Yıl

TKD: Bu ortaya koyduğunuz çerçeve 1990'lar ekseninde düşündüğümüzde böyle miydi gerçekten yoksa bu noktaya mı vardı? 1990'lar ve sonrasındaki süreçte birtakım kırılma noktaları ve dönüşümler olmadı mı ?

Emine Ayna: Kırılma noktaları çoktur. Ben kendi gözlemlerime dayanarak şunu söyleyebilirim: "biz erkeği öldürdük" demiyoruz ya da "kadın olarak biz değiştik" demiyoruz keza "erkek değişti" de demiyoruz. Bir yandan değişim mücadelesi sürüyor. Ama diğer yandan da iktidar çok tatlı. İktidar tatlı olunca iktidar mücadelesi de oluyor. Hem kendi içinde var hem de karma örgütlerde kadın ve erkek arasında var. Örneğin eşbaşkanlık sistemi DTP içerisinde rahatça kabul gören bir sistem olmadı. Legal Kürt siyasi partilerinde bir sürü kongre yapıldı şimdiye kadar ama eşbaşkanlık daha yeni bir uygulama. Kadın hareketinin tüzüğe koyduğu madde olmasaydı belki de böyle süre gidecekti. Resmi anlamda genel başkan hep erkekti, öncesinde bu hiçbir zaman tartışılmadı ve sanki bu doğalında bu erkeğin hakkıymış gibi kaldı. Bunu biz kendi içimizde kadınlar olarak hep tartıştık. Bunun mücadelesini hep verdik, ama karşımıza 'Toplum kabul etmez' gibi söylemler çıktı. En son kadınlar olarak bir araya geldik ve bunu bir tüzüğe bağlayalım ki artık bir engelle karşılaşmayalım dedik, bir dönem kadın olacaksın başkan bir dönem de erkek olacak dedik. Bu dönem yine erkek oldu. Sonuçta erkeğin sahip olduğu bir alan. Her ne kadar felsefi anlamda bunun doğruluğunu kabul ettiklerini söylüyor olsalar bile, içselleştiremiyorlar. Çünkü sahip olduğu bir alan ve bunu paylaşmak istemiyor. Ve şuna da inanıyorlar diğer yandan: 'Kadın henüz buna hazır değil'. Ama nihayetinde aynı pencereden bakıyor ve o alanı olduğu gibi koruyacağını sanıyor, o korumayı kadının yapamayacağına inanıyor. Ama biz o alanı bile reddediyoruz. O alan da değişmeli diyoruz. Bu yönetim anlayışını reddediyoruz. Tamam, eşbaşkanlık koyuyoruz. Ama şu anda siyasi partiler yasasına baktığımız zaman ya da siyasi partilerin şekilleniş biçimine baktığımız zaman, başkan kadın olduğunda bir şeyler değişecek mi? Hayır değişmeyecek. Yine iktidarcı bir mantık yine erkçi bir mantık yaşıyor olacak. Kadın üzerinden de bu yaşamaya devam edecek. Bu anlamda kırılma noktaları var, yok değil.

TKD: Nelerdir bunlar?

Emine Ayna: Mesela en büyük kırılma noktalarından birini 2002-2004 döneminde yaşadık. Kadın da yaşadı elbette bunları. Şu anlamda söylüyorum; her ne kadar birbirinden bağımsız gibi görülse bile –bir yanda PKK silahlı bir örgüt diğer yanda HADEP, DEHAP, DTP ve bugün BDP legal örgütlerdir-ve 'Tabanları aynı ya da amaç-hedefler benzer ve kullandıkları araçlar farklı' diyor olsak bile birbirinden etkilenme düzeyi çok yüksektir. 2002-2004 yılları arasında Türk devletinin, ABD'nin, İngiltere'nin müdahalesiyle PKK'nin yürüttüğü Kürt özgürlük hareketi içerisinde yaşanan kırılmalar kadın özgürleşmesi felsefesine de yansdı. Bize de yansdı. Bu dönem en büyük kırılmaların yaşandığı ve ayrıca kadınların kendilerini geri çektikleri bir dönemdir. Çünkü birçok şey tartışıldı bu dönemde ve tartışılan şeyler genellikle kadın etrafında, toplum etrafında tartışılan şeylerdi. Kadının özgürlük mücadelesini doğrudan etkileyecek konular bunlar. Hangi anlamda söylüyorum bunları? Biliyorsunuz PKK'nin tasfiye süreci olarak adlandırdığı bir dönem vuku buldu, yani Osman Öcalan ile binlerce gerillanın ayrıldığı dönem. Mevcut sistemle entegrasyonun tartışıldığı bir dönemdir. Sisteme entegrasyondan bahsedilen ABD ile işbirliği, bu anlamda kadına yaklaşımın farklılaştığı ve mevcut aileyi meşrulaştıran bir perspektife doğru yönelmekti- ki biz mevcut aileyi meşru görmüyoruz, kadını da erkeği de köleleştiren bir sistem olduğunu düşünüyoruz. Kürt özgürlük hareketi içerisinde o dönemin ortaya koyduğu yaklaşımlar kesinlikle taktik değil, stratejik yaklaşımlardı ve kadının aile içerisindeki hapsini meşrulaştırmaya götürecektir olan yaklaşımlardı. Çok ciddi kırılmalar oldu, bir dağılma oldu. Ben kendi adıma konuşacak olursam, gittim evde dört yıl oturdum. Siz kadın mücadelesi yürütüyorsunuz, ama dediğim gibi orada yaşananlar direkt burayı da etkiliyor. Toplumsal dönüşümün gerçekleşmediği bir ortamda iktidar alanlarını ellerinde bulunduranların çok kolaylıkla yapabileceği şeylerdi bu söylenen şeyler. Zaten küçücük de olsa bir iktidar alanı vardı, o da elden gidiyorken birden bire onu koruma itkisi gelişecekti. Bu anlamda hemen erkek zeminine doğru meyleden bir yaklaşım kadını ürküttü, kadının geri çekilmesine ve biraz seyirci konumunda kalmasına neden oldu. Bu durum, burada da benzer etkiler yaptı. Ama daha sonra PKK'nin kendi içerisinde bunu çözümülemesi, bu meselenin üzerinde durarak müdahale etmesi ve bir tartışma sürecinin yaşanıyor olması, sürecin buraya da olumlu yansımaları olmasını sağladı. Yeniden Kürt özgürlük mücadelesi içerisinde kadın hareketinin toparlanması gerçekleşti. Lâkin hâlâ sıkıntıları yaşıyoruz. Hâlâ kadında bir güvensizlik var. Hâlâ gidip kadın özgürleşmesinden veya kadın özgürlük mücadelesinden bahsettiğiniz zaman 'Yarın öbür gün de ya benzer bir şey yaşanırsa' korkusu, güvensizliği ve endişesi hala var. Zannımca bu sürecek de, çünkü mücadele ettiğinizde, sizin geri düştüğünüz zamanlar da olacak ileri atıldığınız zamanlar da olacak. Amaçlanan toplumsal dönüşümü birkaç yıl içinde yaratabilmek asla mümkün değildir. Çok savaşçı bir terim olacak belki ama, mevzileri kaza kaza, alanlara gire gire ve tartışa tartışa yaratılabilecek bir şeydir bu.

TKD: 2000'li yılların başında yaşanan kırılmanın etkilerini ele aldınız. Son on yılda gelişen süreçle 1990'lu yıllarda kadın hareketini -Kürt kadın hareketinin kendini bir irade olarak görüp bir dönüşüme yol açma gayesi bağlamında düşündüğümüzde- ne gibi farklılıklar veya ne gibi benzerlikler var?

Emine Ayna: Kazanımlar, talepleri de beklentileri de farklılaştırıyor. 1990'larda kadın özgürlüğüyle ilgili en doğru ideolojik yaklaşıma ve felsefeye ulaşmaktan ziyade, kadın özgürleşmesi ideolojisinin nasıl olması gerektiğinin netleşmesi, somutlaşması, adının konup tarifinin yapılmasına ek olarak yürütülen mücadelenin içinde pratik olarak çok yoğun bir emek vardı. İki yönlüydü bu. Birincisi, savaşın bitmesi, Kürt halkının özgürleşmesi ve bunun için halkın ikna edilmesi, kadının ikna edilmesi, erkeğin ikna edilmesiydi. Sonuçta karşımızda bir devlet var ve devlet bütün araçlarını bütün organlarını bu mücadeleye karşı konumlandırmış ve de seni yok etmek üzerine kurgulamış. Senin tek aracın var gidip evde onu anlatmak. Başka bir aracın yoktu. Ne televizyonun vardı ne bir radyo kanalın vardı. Bir dergi vardı sadece, yani çok kısıtlı araçlarımız vardı. Sürekli kapatılan gazetelerimiz vardı bir de. Bu esnada bir sürü gazeteci öldürülüyor, dağıtımcılar öldürülüyor, faili meçhuller var. Bunların hepsi aslında bizi biraz daha motive ediyordu. Hırslandırıyordu ve o hırsı gösterdiğimiz çabanın üç katını gösterebiliyorduk. Bunların çok yoğun bir emek ve pratik sürecinde vuku buldular. Belediyeleri kazanmamızla birlikte, belediye sayımızın artmasıyla birlikte, hele hele milletvekillikleriyle birlikte düşündüğümüz zaman halkın beklentilerinde de bizim tarzlarımızda da değişiklikler oldu. Bu olumlu anlamda da oldu, olumsuz anlamda da oldu. Demin söyledim ya mevziler kazana kazana planladıklarımızı gerçekleştirebiliriz diye. Ama şimdi kazandığımız mevziler de doğrudan devletle ilişkisi olan mevziler, direkt iktidar mekanizması ile ilişkili olan mevziler. Yani sen bir yandan bu sistemi değiştirmekten bahsediyorsun diğer yandan bu sistemin çarklarından biri oluyorsun, orada konumlanıyorsun. Şimdi bir yandan da o iktidar mekanizması içinde yer aldığınız için toplumun artık sizden siyasal beklentilerinin yanı sıra sosyal anlamda da beklentileri de gelişiyor.

TKD: Kitlenin sosyal ve siyasal beklentilerinin dönüşmesini biraz daha açabilir miyiz?

Emine Ayna: Halk siyasal beklentisinden vazgeçmiyor, asla vazgeçmiyor. Hani onun sosyal beklentileri deniyor ya işte ekmek derdine düştü diye insanlar. Ekmek derdi hep vardı, o toplumun iş derdi de hep vardı. Ama hiçbir zaman bu devletin hizmetinde olan ve Kürt halkını inkar eden mekanizmalardan bunu dilenmedi. Ne zamanki kendi siyasal hedefleri için mücadele edenler o iktidar mekanizması içinde yer aldı, o talebini geldi onlardan istedi. Bu anlamda ben bunun bile çok ciddi onur olduğuna inanıyorum. Diyelim ki DYP'nin belediye başkanından iş talebinden bulunmuyordu, ekmek talebinde asla bulunmuyordu. Hatta o kapıdan içeri girip talepte bulunana bile hor görüyordu. Ama ne zaman ki kendi talepleri

doğrultusunda siyaset yürüten bir partinin üyesi o belediyenin başkanı oldu, o zaman bu benimdir dedi ve iş-ekmek talebinde bulundu. Yani talebi farklılaşmadı, sadece talep ettiği kişi kendinden oldu. O anlamda bir farklılaşma var. O yüzden ben halkı bu anlamda eleştirmiyorum. Ve siyasal talep hala devam ediyor. İşte anadilde eğitim kampanyası yürütüyor, boykotlarına devam ediyor. O taleplerinin aksine daha da büyük bir azimle yerine getiriyor ama o iktidar mekanizmalarına girmemiz bizim çalışma tarzımızın da değişmesine neden oldu. O anlamda ben 1990'lı yıllarla 2000'leri karşılaştırdığımda olumlu anlamda şunu söyleyebilirim; o imkanlar bugüne kadar üç-beş kişinin emrine sunuluyordu. Biz bu imkanları halkın emrine sunmuş durumdayız. Diyarbakır'a gittiğiniz zaman bu halkın çok temel ihtiyaçlarının mümkün olduğunca giderildiğini göreceksiniz ve de Diyarbakır'ın çehresinin değiştiğini... Yine belediyeler aracılığıyla kadın örgütlenmeleri gelişti, kadın danışma örgütleri gelişti, kadın sorunlarıyla doğrudan ilgilenen kurumlaşmalar sağlandı, yine gençlik örgütleri gençliğin ihtiyaçlarını gidermeye dönük faaliyetler içindeler. Ama bu yeni süreç siyasal anlamda da eliteleşmeyi beraberinde getirdi. Kurumsallaşma iyi bir şeydir. Kurumsal mekanizmalar sizin hedeflerinizi, amaçlarınızı, düşüncelerinizi örgütlemenizi sağlar ve kolaylaştırır işleri, bu anlamda kurumlaşma önemlidir. Ama buradaki sorun şu: o alanın sosyal imkanlarını belki halka daha fazla sunabiliyorsunuz ama pratik anlamda da o alanın mekanizmasını değiştirmedığınız için o alan içerisinde çalışma tarzınız da o mekanizmaya göre şekilleniyor. Çünkü siz henüz o çarkı kırmamışsınız. Değiştirmeyince o sistemin gereğini yerine getirmek zorunda kalıyorsunuz. Pratik anlamda söylüyorum, düşünsel söylemiyorum bunların hiçbirini. Bu da sizin elit siyaset yürütmenize neden oluyor.

TKD: Elit siyasetine kaymanın olası tehlikelerini nasıl anlamamız gerekiyor?

Emine Ayna: Elit siyaset yürüttüğünüz zaman -eğer bunu değiştirme çabası içerisinde olmazsanız- bu halktan kopuş demek olur, halktan kopulduğu zaman da mücadele zaten biter. Bu anlamda biz bir yandan da onun mücadelesini veriyoruz. Yani elit siyaset yürütmemeye çalışıyoruz. Yürüttüğümüz zaman bunun çok ciddi özeleştirisini veriyoruz, bu duruma doğrudan müdahale etmeye çalışıyoruz. Bireysel anlamda bile birbirimizle mücadele ediyoruz. Basit bir örnek vereyim. Biz basit bir etkinlik yapacağız, mesela Newroz kutlaması, çoğu zaman yasal izinli Newroz kutlaması yapıyoruz her yıl. 1990'larda -o zaman da il yöneticisiydim, oradan hareketle diyorum- gece gündüz mahalle mahalle, ev ev dolaşarak haftada en az üç gün ve günde üç kez kadın toplantısı ve akşamları da karma toplantıları yaparak Newroz'u anlatıyorduk. Sadece niceliği artırmak için değil, niteliği artırmak gibi bir amaçla yapıyorduk. Mahallelerde Dehak'ı, Mazlum Doğan'ı anlatarak, şiirler okuyarak yapıyorduk bunu. Sonrasında, bir hafta boyunca biz mahallelerde Newroz kutlamaları yapıyorduk, şölen oluyordu nerdeyse. Newroz'a katılım hem nicelik kazanmış oluyordu hem de o nicelik üstüne nitelik de kazanmış oluyordu. Ama şimdi baktığım zaman, şimdi

yaptığımız şey -bir de teknoloji de geliştirdi- tüm üyelerin telefonları var bizde ve bilgisayar aracılığıyla bir düğmeye basıyorsun ve bütün üyelerin telefonlarına bir mesaj gidiyor: şu tarihte, şurada, şu saatte şöyle bir etkinlik var diye, Newroz var miting, yürüyüş var diye. Veya el ilanı dağıtmak bir yöntemdir, belki mahalle toplantısı ile ulaştığın insan sayısından çok daha fazla insana ulaşman mümkün bu yolla. Ama o ruhu yaratamıyorsun. O ruhu yaratamadığın için de katılım motivasyonu yüzde ellidir. Ruhu yarattığınız zaman yüzde seksene çıkıyor. Yine katılmama ihtimali elbette ki var. Yani bu tip yöntem değişiklikleri var. Bu zamanla ilgili bu mücadelenin yoğunluğuyla ilgili. Bu mücadelenin çeşitlenmesi sonucunda görev alanlarının çok çok farklı bir sürü işi barındırıyor olması ve sizin artık o tarz çalışma yürütme imkanınızın kalmamasıyla ilgili belki de. Bunların hepsi nedenler. Ama ben o tarzın sürdürülmesi gerektiğini düşünüyorum.

TKD: Bunu sadece Kürt Kadın Hareketi bağlamında mı düşünelim yoksa hareketin geneli için mi?

Emine Ayna: Ben bunu sadece kadın erkek bağlamında söylemedim. Genel olarak Özgürlük Hareketi için söyledim. Belediyelerle birlikte belediyelere bağlı danışma merkezleri ve dernekler oluştu ama güncel baktığımız zaman çok fazla sayıda kadın dernekleri ve daha genel manada kurumlaşma var. Ama o kurumsallaşma üzerine fikir yürütürken amaç-araç ilişkisini göz önünde bulundurmak önemlidir. Araçlar amaca ulaşmanın birer enstrümanı olarak kullanılıyorsa önemlidir, ama araçlar amaca dönüştüğü zaman o mücadelenin gerçek hedefleri şaşar. O mücadelenin ne yöne gittiğine dair pusulası şaşar. Ben bir yandan önemsiyorum belediyeleri, milletvekilliklerini, yani önemsiyorum kurumlaşmayı, kurumların ve sivil toplum örgütlerinin çoğalmasını. Çünkü bunların hepsinin bir araç olduğunu düşünüyorum. Ama dediğim gibi araçlar amaca dönüşürse, amaçlar da o araca ulaşmanın enstrümanı olmaktan çıkarsa bu çok tehlikeli bir şey. Hangi anlamda diye soracak olursanız, örneğin milletvekilliği artık Kürt halkının özgürleşmesinin bir aracı olmaktan ziyade bir bireyin ulaşmak istediği bir amaca dönüşürse ve Kürt halkının özgürlük mücadelesi de o bireyin şahsında milletvekilliği amacına ulaşmak için bir araca dönüşürse o zaman her şey ters düz edilmiş olur. Altüst oluş yaşanır. Kurumlar da böyle; kurumlar kurumsal anlamda büyümeyi amaçlayan bir mekanizmaya dönüşürse, o kurum halkı örgütlemek anlamında, düşünceyi örgütlemek anlamında, amacı örgütlemek anlamında bir araç olmazsa, bunlar çok ciddi ve tehlikeli riskleri barındırmaktadırlar bünyelerinde. Ben mesela büyüyen halk hareketlerinde en önemli tehlikelerden birinin bu olduğunu düşünmüşümdür. Amaç-araç ilişkisi bağlamında amaçların araca, araçların amaca dönüşmesi, bu gibi çelişkiler halk hareketinin, halk özgürleşmesinin bitmesi anlamına gelir.

TKD: Bu sorunun aşılması için neler yapılması gerekir size göre?

Emine Ayna: Çare olarak kurumsallaşmaların çok özgünleşerek var

olmaları gerekir bence. Kurumsallaşmalar bile özerkleşmelidir mesela. Hangi anlamda söylüyorum? Örnek teşkil etmesi için, kadın özgürleşmesine dair en temel eleştirilerimden birini belirteyim. Ben de Gökkuşuğu Kadın Derneği'nin kuruluş çalışmalarında buldum, kurucu başkanlığını yürüttüm, bir- bir buçuk yıl başkanlığını yaptım. Kongrede bir başka arkadaşına devrettikten sonra ayrıldım. Biz de bir tüzük hazırladık mesela orada – bir yandan da bu bir ağız alışkanlığına mı dönüşmüş bilmiyorum-muhakkak amaçlardan biri, bir madde şudur: “Kadının ulusal, sınıfsal, ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel vs. sorunlarını çözmek”. Bu bütün kadın kurumlarında böyle. Oysa bir özgünleşme, bir sadeleşme yaşandığı zaman yani kadın örgütü bu kadının sosyal alanıyla, bu kadının kültürel veya ekonomik alanıyla ilgilenirse daha verimli olabilir. Özgünleşmeler pratik bir hedef etrafında kadın meselesinin tek bir alanına ilişkin sorunlarıyla ilgilenirse daha makbul olur. Bununla ilişkili olarak, ben demokratik konfederalizme gerçekten inanıyorum. Bunu Kürt Özgürlük Hareketinin genel doğrusu olması anlamında söylemiyorum. Kadın örgütlenmelerinin her biri kadınlar hakkındaki çalışma alanlarının belirli bir parçası ile ilgilenir, ama bunların konfederal bir üst örgütü olur ve bu platformda ayda bir kez veya üç ayda bir seferliğine bir araya gelirler, burada tartışmalarını yürütürler. Mesela 'Sen kadının ekonomik alanıyla ilgili bir kurumsun, neler yaptın nu alana dair geçen sürede?' sorusuna muhatap olurlar. Veya benzer şekilde 'Sen kadının sosyal alanda yaşadığı sorunlarla -bu sağlıktır, aile içi şiddettir, iş alanındaki şiddettir yani daha çok sosyal yaşamda karşı karşıya kaldığı sorunlarla ilgilenen bir kurum olarak ne gibi faaliyetler yürüttün?' sorusunu cevaplarlar. Yine benzer şekilde 'Sen kadının siyasallaşması ve siyaset içerisinde aktifleşmesi ile ilgili bir kurum olarak yaptıklarını söyle ve üzerine tartışalım' denilebilir. Yani periyodik biçimde bir araya gelip belirli bir mücadele alanında yürütülecek işleri planlayan, kendini örgütleyen, yaptıklarını ve yapmadıklarını masaya yatıran, tartışan, paylaşan ve paylaştıktan sonra yeni bir planlama ile örgütüne giden ve onu hayata geçiren bir yapılanmadan bahsediyorum. Bu, konfederalizmdir.

TKD: Bu noktada 1990'lara dönüp bir soru sormak istiyorum, 1990'lar faslını da kapatabiliriz bu şekilde. 1990'lar sürecine baktığımızda çok ciddi bir savaş var ve bu savaşın da ürettiği sonuçlar var. Bunların en önemlilerinden bir tanesi de Kürtlerin sürgün edilmesi, zorunlu Kürt göçü. Şehirlere akın eden milyonlarca Kürt'ten bahsediyoruz. Bunun çok ciddi sosyal ve toplumsal sonuçları oldu ve en fazla da kadınları üzerinde çok ciddi mağduriyetler yaratan sonuçlar oldu. Mesela bölgede fuhuş denilen bir mesele ciddi bir şekilde ortaya çıktı, yoksulluk yine kayda değer bir mesele olarak ortaya çıktı. Şunu sormak istiyorum aslında, zorunlu göç ve Kürt hareketi manasında bu süreci Kürt hareketi 1990'larda sizce ne kadar yürütebildi? Bu bahsini ettiğimiz dertlere Kürt kadın hareketi özgünlüğünde birtakım pratik cevaplar üretilebildi mi? Bu noktada 1990'lar muhasebesinde bir özeleştirii yapmak gerekli midir?

Emine Ayna: Göç tamamen devletin bir politikasıydı. Hem kitleleri

mücadeleden koparmak hem de yozlaştırmak gibi amaçları vardı. Birlikte hareket eden bir toplumu gençliğiyle, çocuğuyla ve ailesiyle dağıtmak istedi. Buna karşı geliştirilen mekanizmalar, Göç-Der gibi kurumlar oldu ihtiyaçları gidermek için. Aralıksız tutuklamalar ve engellemeler oldu kurumları toplum dışı bırakmak için. Diğer yandan halkın kendisi dayanışmaya çalıştı ama çok ciddi imkansızlıklar da oldu. Kimisi kumunu, kimisi kiremitini aldı ve bir mahalle toplu olarak ev yaptı. Bunların hepsi birer araçtı ve yetti mi diye soracak olursanız, yetmedi. Bir kere çok ciddi yoğunlaşamama sorunu oldu bizde. Ben hiçbir şekilde yadsımıyorum, buna dair bahanelerimiz var. Nedir bunlar? Zaman sorunumuzdur, yaşam sorundur, ekonomik sıkıntılar sorunumuzdur vesaire. Bunların hepsi bir yoğunlaşma eksikliğine neden oldu ve oluyor. Yoğunlaşma parçalanmasına neden oluyor ve bir konuda düşünce-pratik üretiyorsun. Ama bunun araçlarını yaratabilmeliydik. Bunun dışında, 'Göç edip geliyor aile İzmir'e, nereye gideceğini bilmeyecek, dernek kuralım, en azından başvuracağı bir yer olsun' fikri ile hareket edildi. Genelde zaten göç edenler belli bir mahallede toplanıyorlar, yan yana evlerde oturuyorlar. Ama biz günlük-pratik ihtiyaçlar üzerinden düşünen bir mekanizma oluşturduk. Geleceğe dönük o aileyi, o ailenin çocuklarını nasıl örgütleyeceğimiz konusunda bir yoğunlaşma yaşamadık. Bu öyle bir şey getirdi ki. Örneğin o aile köyde yaşarken sınırlı bir mekanda yaşıyordu, o sınırlı mekandaki ihtiyaçlar da sınırlıydı ve o ihtiyaçları karşılayan araçlar da sınırlıydı. Sonra bütün kaynaklarından yoksun bir halde metropole geldi. Aile kendi yaşam gairesine de düştü ama onun çocukları farklı yaşamlarla karşı karşıya kalmaya başlıyor elbette.

TKD: Bu ani, mülksüz ve yer yer de travmatik şehirleşme sürecinin ne gibi sonuçları oldu ailelerin çocukları bağlamında?

Emine Ayna: Bu özentiliklere neden oluyor. Bu özentilikler çok çabuk farklı alanlara kayma gibi bir potansiyel barındırıyor. Kendisinin bu duruma düşmesinin nedeni olarak sistemi görmüyor. Mücadeleyi gördüğü yerler oluyor. Yani bunların hepsi birikiyor. Biz 1990'ların sonunda o devletin göç politikası karşısında geleceği nasıl örgütlemeceğimize ilişkin ayağı eksik bıraktık. Bugün metropollerde göç etmiş aileler, hatta Avrupa'da göç etmiş aileler üzerinde her ne kadar derneklerimiz, kurumlarımız olsa bile yine geleceği inşa noktasında bir örgütsel mekanizma yaratmış değiliz. O orada göç eden genç, örneğin eğitim olanaklarına sahip değil. Okuma olanaklarına sahip olsa bile bu onu asimile eden bir seçenek. Hem siyasal anlamda asimile eden hem de etnik anlamda asimile eden. Ben sadece Kürtken Türkleşme, Kürtken Almanya'ya gidip Almanlaşma anlamında bir asimilasyondan bahsetmiyorum. Siyasal anlamda da bir asimilasyondur. Çünkü o köyde sonuçta bir şekilde mücadelenin içinde yaşıyor, mücadeleyle tanışıyor. Belki örgütler var ama o örgütlerin sonuçta ihtiyaçlar sınırlı iken beklentileri az tutması yüzünden o beklentilere ulaşmak için bile çok büyük çabalar harcamak zorunda diyeyim. Şehirleşmeyle birlikte ihtiyaçları ve beklentileri giderebilmek kaygısıyla mücadeleye harcadığı enerjinin artık büyük bir

kısmını o günlük ihtiyaçları gidermeye harcıyor. Bu da örgütü sadece zaman zaman gidip ziyaret edilen kendi kitlesi ile bağının kopmasına izin vermeyen bir noktada tutuyor. Yoksa siyasal anlamda geleceğe dönük bir araca dönüşüyor. Bu anlamda çok ciddi öz eleştiriler vermek lazım.

Medya, Kadın ve Kürt Hareketi

TKD: Medya kadın ve siyaset ilişkiseliliği bağlamında bir soru sormak istiyoruz. Siyasetin dilindeki erkek egemen anlayışı üzerine konuşuyoruz. Bunun bir de Türkiye'deki medya ayağına gelecek olursak; medyadaki Kürt kadın vekillerin temsiliyetiyle alakalı düşündüğümüzde nerdeyse altı yedi yıldır bir siyasi temsiliyet söz konusu. Sizin yaşadığınız zorlukları da düşünecek olursak, size karşı yürütülen kampanyalar söz konusu oldu. Bunun ırkçı toplumla birçok alakası var, ataerkil toplumla alakası var. Buna dair Kürt hareketinin yapabileceği bir şey var mı yoksa bu maruz kalınacak çok komplike, çok daha makro, sistemik bir saldırı mı? Sizce ne yapılabilir veya yapılacak bir şey var mı?

Emine Ayna: Ben o konuda yapılabilecek bir şey olduğunu düşünmüyorum. Türkiye'de bir savaş yaşanıyor ve siz Kürt kadın kimliğinizle siyaset içinde var olmaya çalışıyorsunuz. Şimdi sistem, devlet Kürt özgürlük hareketiyle bir mücadele yürütüyor Kürt kadın kimliğiyle onun içinde yer aldığınız zaman sizinle de mücadele yürütüyor ve o sistem sizinle yürüttüğü mücadelede her türlü aracı mübah sayıyor. Buna özel savaş diyoruz, psikolojik savaş diyoruz örneğin. Kürt kadınların, Kürt kadın siyasetçilerin yaşadıkları da o psikolojik savaşla özel savaşla ilgili bir şey. Bu anlamda onları durdurmak mümkün müdür? Hayır değildir. Onlar ancak Kürt sorununun çözümüyle bitecek şeylerdir, o araçlar ortadan kalkacaktır. Bu anlamda bireysel geliştirdiğimiz tedbirler oluyor. Kulak ardı ediyoruz, bununla uğraşmıyoruz. Çünkü işimiz değil.

TKD: Peki size şahsi olarak yönelen medya kampanyaları hakkında nasıl bir tavır aldınız?

Emine Ayna: Hiçbir zaman benimle ilgili yazılar ve haberlerle ilgili ne gazetecileri aradım ne de basınla tartıştım. Gerek de duymadım buna. Ama bir gün bir şeye tepem attı: Habur'dan gelişlerin olduğu dönem, bir yere kadar Ahmet Bey'le beraber gittik. Ahmet Bey'in yaşı ve sağlık durumu elvermiyor. Kendisi makul gördü ve onu önden arabayla Diyarbakır'a yolladık. Biz o yolculuğu bitirdik, gecenin bir yarısı olmuş zaten biz Diyarbakır'a vardığımızda. Üstümüz başımız toz-toprak içerisinde, uykusuzluk var, yorgunluk var. Bir de sürekli bir kitlesel etkinlik içerisinde olmanın verdiği bir moral-coşku anlamında da yorgunluk var. Üç-dört gün aynı heyecanı kesintisiz yaşadığımız bir ortam. Gelmişiz, etkinlik bitmiş, etkinlik bittikten sonra da şöyle bir şey söyledi arkadaşlar: "Yarın Partide bir araya gelelim". Ben de Ahmet Bey'i kenara çektim. Aşırı yorgunum. "Yarın biraraya geleceksiniz, değerlendirme yapacaksınız, ben bulunmasam ne

olur?" Tamam dedi. Ben ertesi gün partiye geçmedim. Dinlendim ve o günümü kendime ayırdım. O ara iki veya üç gün orada kaldık. O yoğunluk içerisinde ben basına da bakmamıştım. Geldim, arkadaşlar bütün gazeteleri benim odamda biriktiriyorlar, ben ne zaman gelsem okumadıklarımı inceliyorum. Hepsine göz atıyorum, söz ettiğim olaydan bir gün sonrasının Taraf Gazetesi, baş sayfada manşette o toplantıyı yazıyor: "Şu gün şu saate DTP Diyarbakır il örgütünde bir araya gelindi, Ahmet Türk ile Emine ayna tartıştı, Ahmet Türk şunu dedi, Emine Ayna bunu dedi...". Benim katılmadığım bir toplantı bu. Benim katılmadığım toplantıya katıldığımı yazmak bir yana, bir de yan yana cümleler konmuş, "şunu şunu söyledi" diye. Aradım, bu haberi nasıl yazdınız dedim. Haberi yapanın adı da Kurtuluş Tayız. Özür diledi. "Ben sizi biliyorum, siz öyle biri değilsiniz" dedi. Dedim 'Öyle biri olup olmamayı bir yana bırakın, benim katılmadığım bir toplantıya katıldığımı yazıyorsunuz ve benim ağızımdan laflar yazıyorsunuz?'. "Ben biliyorum siz o toplantıda yoktunuz, ben onu öyle yazmadım, ben başka yazmıştım, geldim baktım böyle olmuş." Ne kadar komik! Bununla nasıl mücadele edersiniz? Mahkemeye mi vermeliyim ya da tekzip mi istemeliyim? Sizin emeğinizi boşa harcatmaktan başka bir şey olmaz. Tamamen bir psikolojik savaş, tamamen bir yıpratma politikası. Sonuçta haklılar da. Çünkü biz cidden onları teşhir ediyoruz. Yanlışlarını söylüyoruz, yüzlerine vuruyoruz. Bu halkı kandırma olasılığını ortadan kaldırıyoruz. Bunun karşısında onlar da bu tip mücadeleler yürütüyor. Ama en kötüsü bana göre çoğu zaman sizinle cinsel anlamda uğraşiyor. En çirkini, en ahlaksızca olanı, siyasi etiği-basın etiğini bir yana bırakarak söylüyorum, çok sıradan anlamda ahlaki normlara bile sığmayacak tarzda sizin kişiliğinizle uğraşan bir tarzları var. İşte Bülent Arınç'ın "yaratık" kelimesi gibi. Bu hiçbir şeye uymaz. Ne aramızdaki yaş farkına uyar, -belki kızı yaşındayım- siyasi anlamda söylediklerimi benimsemeyebilirsin, söylediklerimi ve yaptıklarımı eleştirebilirsin ama bunların hepsini ahlaki çerçevede tutmak gerekir. Dediğim gibi, bu sonuçta sistemin çıkarları doğrultusunda gelişen bir siyasi yöntem. Bunu da bize karşı kullanıyorlar.

TKD: Legal Kürt hareketi içerisinde bulunan siyasetçileri son yirmi yılda bir gözden geçirdiğimizde şunu tespit etmek mümkün; legal hareketle illegal hareket arasındaki bağlantı üzerinden düşündüğümüzde, genelde Kürt siyasetçileri bu konuda çok utangaç. Tartışmalara girdiklerinde, demeçler verdiklerinde, özellikle Kürt kitesine karşı konuşmadıkları vakit bu konuda çok çekingen davrandılar genellikle. Sizin bu konuda yarattığınız farklardan bir tanesi de sözünüzü sakınmadan çok net bir şekilde konuşmanız oldu. Size karşı medyada bir kampanya yürütülmüşse bununla çok alakalı olduğu düşünülebilir. İsminizi internette arattığımızda hakkınızda birçok şeyle karşılaşılıyor. Sizi son derece radikal olarak konumlandıran, yer yer kadınlık üzerinden şeytanlaştırılan çok çirkin ithamlar, Kürt kadınlara yönelik ırkçılık da içeren sayısız haber ve yorum görebiliyoruz. Bununla birlikte, sizin yaptığınızın neden daha önce yapılmadığını sorgulamak isteriz. Legal Kürt siyaseti içerisinde PKK'ye dair utangaçlığın uzun süre devam etmesi, illegal mücadele tarafının da bir meşruiyetinin olduğunun

söylenmemesi durumu var. Sizce çok fazla utangaç kalınmadı mı belli bir sürece?

Emine Ayna: Ben HADEP döneminde de vardım. İl yöneticiliği, kadın kolları genel sekreterliği yaptım, dört dönem Parti Meclisi üyeliği yaptım. Genel siyasi yaklaşımla alakalı bir meseledir bu. O döneme dair canlı tanıdığı olduğum dönem itibarıyla söyleyebilirim. Benim bulunduğum dönem açısından, 'PKK ayrı bir örgüttür, biz ayrı bir örgütüz' anlayışı vardı. HADEP'in yapmaya çalıştığı daha çok devleti PKK'den bağımsız olarak, PKK ile ilgili sorulara bile cevap vermemeye çalışan, PKK ile ilgili bir soruyla karşı karşıya kaldığı zaman "Bunu PKK'ye sorun!" diyerek cevaplandırılan ama onun dışında da Kürt meselesiyle ilgili de söyleyeceğini söyleyen bir yapı vardı. Çekingen olmaktan ziyade bu bir siyasi tarzı. Kendi adıma şunu söyleyebilirim, ben bu dili ifadeye dökmeyen önce birileriyle oturup konuşmadım ya da birileri 'Bu dönem bu dili kullanalım' demedi. Söyleyeceklerim bireysel anlamdadır, bir örgüt, BDP'yi bağlayacak şeyler ifade etmek istemem. Birincisi ben silahlı mücadele eşittir terörizme inanmıyorum. Bu bir halk olabilir, bir toplumsal sınıf olabilir veya kadın örgütlenmesi de olabilir ve silahı bir araç olarak görebilir. Eğer başka bir yol ve yöntem bırakılmamışsa, başka bir şansı kalmamışsa ve yok olmak dayatılıyorsa, var olabilmek için araç olarak silahı kullanabilir bir örgüt. Yani eğer siz 'Ne olursa olsun silah yanlıştır' diyorsanız o zaman o kesime silah olarak ne kullanacağını da söylemelisiniz, alternatifini de söylemelisiniz. Ben alternatifini söyleyemiyorum. Ve PKK'nin çıktığı döneme baktığımda, 1970'lere, 1980'lere baktığımda silah dışında bir araç göremiyorum. Yok. Sonuçta sürgün edilmişler, idam edilmişler, öldürülmüşler vesaire. O zaman benim PKK'ye 'O dönem niye eline silah aldın?' diyebilmem için şunu da demem lazım: 'Silah yerine şu yöntemi kullansaydın, şunu araç yapsaydın'. Ama yok. Alternatifi yoktu. Karşısına getirdikleri şey şu; "Şimdi silahlı yöntemler dışında da araçlar var". Bunu söylüyorsan başında bir cümle kullanman lazım: "Evet, o dönem silah almakta haklıydılar ama bugün için o koşullar yok". Bu ne demektir? Bu, ben onları meşru görüyorum demektir. Ben bugünkü koşullarda 'Kürt meselesi açısından tartışma ortamı var' diyebiliyorum ama bu tartışma ortamının ortaya çıkmasının bile o mücadele sayesinde olduğunu kabul ediyorum. Bu beni PKK'li yapmaz. Ben bunu Güney Afrika'daki için de söylüyorum, İngiltere'deki için de söylüyorum. Ben bunu hepsi için söylüyorum, sadece PKK için söyleyemiyorum. İşte buradaki sıkıntı, doğruları tartışmama ile alakalı. Sürekli bir biçimde 'Karşımdaki benimle ilgili ne düşünür, bu söylediğimi yanlış anlar mı acaba?' gibi kaygıları taşımanın gereksizliğine inanan biriyim. Doğrular ilk anda tepki toplayabilir, sonuçta yaşanmışlıklar var. O yaşanmışlıklardan yola çıkılarak kurulan ve zihinlere kazınmış, bilince işlemiş bazı yanlışlar var. O yanlışlardan hareket eden insanlar olabilir. Ama bizler ancak doğru olanı söyleye söyleye meşrulaştırabiliriz. Yani PKK bir gerçek, illegal bir örgüt olması onu terörist yapmaz. Terörizm amaçsızlık ve hedefsizliktir. Terörizm amaçsız ve hedefsiz bir şekilde sadece kendini dünyaya ispatlamak için, kime ve neye dönük olduğuna bile dikkat etmeden, sadece bir güç gösterisi

anlamında bir yerlere saldırmak, birilerini yok etmek, bir yerleri yok etmekle ilgilidir. Anarşizm bile terörizm değildir. Bunlar sosyolojik gerçeklerdir, siyasal gerçeklerdir. Bu yöneme karşı bir tepki olması çok doğaldır ama o tepki bile zamanla tartışma kültürünün gelişmesini sağlayacaktır ve ben o tartışma kültürünün geliştiğini düşünüyorum. Daha diyelim ki HEP ya da DEP henüz kurulduğunda, DEP'in milletvekilleri -Leyla Zana ve Hatip Dicle örneklerini verdim- bu arkadaşlar hemen bu tarz bir söylem kullansalardı acaba nasıl olurdu? Böyle bir şey yapmadıkları halde bu kadar şiddete hem psikolojik hem fiziksel şiddete maruz kaldıysalar böyle bir şey söylediklerinde acaba ne olurdu? Şimdi bugün bazı kurumlaşmalar yerleşmiş artık. Bugün sizin söylediklerinize karşılık olarak karşısındaki yönelimler o kurumu bir bütün ortadan kaldırmıyor. Çünkü kökleşmiş artık. Ama daha yeni kurulurken yapılması, legal alanda örgütlenme olanaklarını ortadan kaldırabilirdi. Yani bu dil anlamında bile olayları sorgularken; dönemle, imkanlarla, koşullarla, siyasal ortamla bağıntı kurarak değerlendirme yapmak gerekiyor.

